

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КОЛОМІНА ОЛЬГА БОРИСІВНА

УДК 65.01:339.166.5(043.3/.5)

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ
ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному політехнічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор економічних наук, доцент
Волощук Лідія Олександрівна,
Одеський національний політехнічний університет,
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кузьмін Олег Євгенович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
директор навчально-наукового інституту
економіки і менеджменту;

доктор економічних наук, доцент
Семенова Валентина Григорівна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємства.

Захист відбудеться «27» жовтня 2017 р. о 13³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.052.10 в Одеському національному політехнічному університеті за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного політехнічного університету за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

Автореферат розісланий «27» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.Б. Свінарьова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Бурхливий прогрес інформаційних технологій уможливив приріст знань, полегшивши до них доступ, та розширив можливості поширення і використання знань у всіх сферах суспільного життя, що визначило появу когнітивної економіки. Її найважливішою рисою є зростання частки інтелектуального капіталу підприємств через відтворення останнього. За своєю природою знання швидко оновлюються, а втілюючись в новій продукції або послугі, нове знання призводить до інновацій, тому когнітивна економіка нерозривно пов'язана з постійним циклом інноваційного розвитку.

Здатність створювати нові знання, технології, процеси, можливість доступу до нових знань і їх ефективного комерційного використання – все це основоположні елементи управління інтелектуальним капіталом в контексті інноваційного розвитку виробничого підприємства. У зв'язку з цим перед останнім стоїть завдання відтворення інтелектуального капіталу шляхом постійного і безперервного ініціювання новацій і реалізації нововведень задля забезпечення конкурентних переваг.

Управління інтелектуальним капіталом в контексті інноваційного розвитку підприємства останнім часом досліджувала значна кількість вітчизняних науковців, зокрема, О. Бутнік-Сіверський, Л. Волощук, В. Гесць, В. Гриньова, О. Грішнова, В. Захарченко, С. Ілляшенко, К. Ковтуненко, А. Колот, О. Кузьмін, О. Кендюхов, Є. Лазарева, Е. Лібанова, В. Семенова, В. Стадник, І. Федулова, С. Філіппова, П. Цибульов, А. Чухно, О. Ястремська. Проте, організаційне забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу, в першу чергу, в частині формування нових знань задля генерації інноваційних ідей, які мають спиратися на креативну, актуальну та достовірну інформацію, що отримана в результаті взаємовигідного партнерства виробничого підприємства з іншими учасниками інноваційного процесу майже не розглядається. Зважаючи на це, існує потреба у розробленні теоретико-методичного базису та прикладних засад організаційного забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу в частині формування нових знань задля генерації інноваційних ідей. Зазначене зумовило вибір теми дисертації, її мету, завдання, предмет, структуру та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету в межах *держбюджетних тем*: «Організаційно-економічне забезпечення комерціалізації результатів науково-технічних досліджень вищих навчальних закладів та їх наукових підрозділів, що сприяють інноваційному розвитку України» (номер державної реєстрації 0109U008455, 2010-2012 рр.), де автором запропоновано використання хаб-лабораторій вищих навчальних закладів в якості нетрадиційного джерела інноваційних ідей та організаційної платформи формування нових знань задля інноваційного розвитку інтелектуального

капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями; «Розробка теоретико-методологічних засад формування системи економічної безпеки підприємств структуроформуючих галузей реального сектора економіки регіону з використанням чинника вартості підприємства» (номер державної реєстрації 0112U002912, 2011-2014 рр.), де автором типологізовано моделі управління інтелектуальним капіталом підприємства, оцінено їх придатність для управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства; «Методологія та управлінський інструментарій забезпечення економічно-безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора на основі інтеграції освіти, науки та виробництва» (номер державної реєстрації 0115U000408, 2015-2017 рр.), де автором розроблено концептуальну модель та науково-методичні положення щодо процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства; *госпдоговірній темі*: «Формування системи моніторингу інтелектуального потенціалу підприємства» (номер реєстрації 1662-82, 2012-2013 рр.), де автором надано характеристику та класифіковано джерела інноваційних ідей, які сприятимуть інноваційному розвитку інтелектуального капіталу виробничого підприємства, наголошуючи на їх креативній складовій. Теми відповідають напряму Одеського національного політехнічного університету з переліку пріоритетних тематичних напрямів ВНЗ та наукових установ (наказ МОН України № 535 від 07.06.2011 р.) Дисертант приймав участь в їх виконанні як співвиконавець (довідка № 2853/05-06 від 28.11.2016 р.).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретичних положень, методичних підходів і рекомендацій щодо організаційного забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу в частині управління ідеями. Досягнення мети роботи зумовило необхідність вирішення *завдань*:

– дослідити сутність та визначити протиріччя тлумачення основних понять, пов'язаних з дослідженням процесу управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства;

– визначити особливості, змістовність та основні функції процесу управління інтелектуальним капіталом в контексті інноваційного розвитку виробничого підприємства;

– надати змістовну характеристику та класифікувати джерела інноваційних ідей, встановити їх місце та роль у процесі управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства;

– дослідити та узагальнити вітчизняний та зарубіжний досвід інноваційної діяльності в частині: результатів формування та використання інтелектуального капіталу виробничих підприємств; організаційної основи та механізмів функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей;

– виконати порівняльний аналіз існуючих моделей та інструментів управління інтелектуальним капіталом підприємства та оцінити їх придатність до вітчизняних виробничих підприємств;

– сформувати теоретичне підґрунтя процесно-функціонального

управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства, розробити його концептуальну модель;

– розробити рекомендації щодо інструментального забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями.

– обґрунтувати використання хабів вищих навчальних закладів в якості організаційної платформи процесу управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями на етапі формування нових знань.

Об'єктом дослідження виступає процес управління інтелектуальним капіталом в контексті інноваційного розвитку виробничого підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади організаційного забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використані такі *методи дослідження*: *діалектичний метод пізнання та спостереження* – для формування концепції дослідження і постановки проблеми; *узагальнення, систематизації, емпіричного дослідження, системного та логічного підходу* – для розроблення теоретико-методичних положень щодо управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства, при визначенні сутності категорій; *економіко-статистичного, діалектичного і порівняльного* – при аналізі інноваційної діяльності вітчизняних та зарубіжних виробничих підприємств; *націленого пошуку, структурно-семантичного перетворення* – при вивченні організаційної основи та особливостей функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей; *графічного* – для наочного відображення динаміки розвитку інноваційної діяльності виробничих підприємств; *порівняльного аналізу* – при аналізі моделей та інструментів управління інтелектуальним капіталом підприємства; *структурно-логічного моделювання* – для побудови концептуальної моделі процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства; *логічний метод* – для побудови структури дослідження, узагальнення його теоретичних і практичних положень. *Інформаційну базу* дослідження утворили праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з проблематики дослідження, чинне законодавство і нормативно-правові акти, дані державної служби статистики України та зарубіжних країн, звітність виробничих підприємств, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичного підґрунтя та рекомендацій щодо процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства.

Найбільш вагомими науковими результатами, що становлять наукову новизну:

удосконалено:

– *концептуальну модель процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого*

підприємства, яка поєднує управління: окремими підпроцесами процесів формування та використання інтелектуального капіталу через появу інноваційних ідей завдяки його оптимізації, які забезпечують інноваційний розвиток інтелектуального капіталу; інноваційними ідеями виробничого підприємства з моменту вибору їх джерела та закінчуючи передачею перспективних ідей до реалізації;

– класифікацію джерел інноваційних ідей, які сприятимуть інноваційному розвитку інтелектуального капіталу виробничого підприємства, яка відрізняється розкриттям змісту джерел за ознакою нетрадиційності, наголошуючи на їх креативній складовій з моменту створення та під час функціонування;

– змістовну характеристику інноваційної діяльності виробничих підприємств, яка висвітлює, крім відомих результатів формування та використання інтелектуального капіталу виробничих підприємств, також організаційну основу та механізми функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей;

– процес дослідження та типологізації моделей управління інтелектуальним капіталом підприємства, які відрізняються наявністю оцінки їх придатності для виробничого підприємства;

дістало подальшого розвитку:

– теоретичне підґрунтя управління інтелектуальним капіталом підприємства, відмінністю якого є процесно-функціональний підхід, що характеризує його змістовність через відтворення, оптимізацію, оновлення та інноваційний розвиток інтелектуального капіталу виробничого підприємства;

– понятійно-категорійний апарат теорії управління інтелектуальним капіталом підприємства за рахунок удосконалення понять «інноваційний розвиток інтелектуального капіталу», «управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства», зміст яких, на відміну від інших тлумачень, висвітлено з позиції їх ролі у процесі інноваційного розвитку виробничого підприємства;

– інструментарій управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства, який відрізняється тим, що виділяє інструменти для управління процесом генерації інноваційних ідей, сприяючи інноваційному розвитку інтелектуального капіталу;

– наукове підґрунтя організаційного забезпечення управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства, відмінністю якого є рекомендації щодо використання хаб-лабораторій вищих навчальних закладів в якості нетрадиційного джерела інноваційних ідей та організаційної платформи формування нових знань задля інноваційного розвитку інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково обґрунтованих та методично завершених рекомендацій стосовно формування організаційного забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства. Результати впроваджені ТОВ «Поліпласт» (довідка № 20/1 від 20.10.2016 р.), ПП «Асоль» (довідка № 1-

22 від 22.11.2016 р.), ТОВ «Науковий парк ОНПУ» (довідка № 02/5 від 16.12.2016 р.). Одержані теоретико-методичні та практичні результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету МОН України у дипломному проектуванні, при підготовці дисциплін «Статистика», «Фінансовий аналіз», «Інноваційний розвиток» і «Інтелектуальна власність» (довідка № 2851/05-06 від 28.11.2016 р.) та у науково-дослідній діяльності КНЦ «Політех-консалт» (довідка № 8 від 15.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до організаційного забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства. Всі наукові результати, викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих в співавторстві, у роботі використані лише ті положення, що складають його індивідуальний внесок, зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні положення дослідження доповідались та були схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: VI, VII, VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України» (м. Одеса 2012 р., 2013 р., 2014 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті» (м. Одеса 2012 р.), Materials of the XI International scientific and practical conference, «Science and civilization» (Шеффілд, Велика Британія, 2015 р.), Materialy XI Miedzynarodowej naukowo-praktyczney konferencji «Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2015» (Перемишль, Польща, 2015 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми забезпечення економічного розвитку промислових підприємств» (м. Одеса, 2015 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Формування інноваційних економічних систем: фінансове забезпечення, комерціалізація інтелектуальної власності, кооперація науки і бізнесу» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), Міжнародній науковій Інтернет-конференції «Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Чернівці, 2015 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 17 наукових праць: 2 монографії, 6 статей, у тому числі: 5 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні іншої держави. З них 3 статті – у виданнях, що включені у міжнародні наукометричні бази; 9 – тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 41,93 д.а., з яких 5,01 д.а. належать особисто автору.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел з 185 найменувань – на 22 сторінках, 5 додатків – на 25 сторінках. Повний обсяг дисертації – 238 сторінок, з них 180 сторінок основного тексту. Дисертація містить 35 рисунків, з яких 6 займають повні сторінки, 30 таблиць, з яких 5 займають повні сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації; розкрито її зв'язок з науковими темами; сформульовано мету дослідження і завдання, об'єкт, предмет і методи; визначено наукову новизну і практичне значення результатів.

У першому розділі – «Теоретичні засади управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства в процесі його інноваційного розвитку» – досліджено теоретичний базис управління інтелектуальним капіталом (ІК) виробничого підприємства: понятійний апарат, структуру, функції та підходи до визначення; розкрито роль ІК в забезпеченні інноваційного розвитку підприємства в умовах економіки знань; обґрунтована важливість управління інноваційним розвитком ІК виробничого підприємства в частині управління інноваційними ідеями; з'ясовано джерела інноваційних ідей та їх класифікація.

Результати дослідження теоретичних засад з проблем інноваційного розвитку виробничого підприємства дозволяють стверджувати, що інноваційна функція ІК є головною, а до функцій управління інтелектуальним капіталом доцільно додати функцію оптимізації. Реалізація саме оптимізаційної функції управління ІК у поєднанні з його інноваційною функцією створює умови задля інноваційного розвитку виробничого підприємства. Застосування функціонального підходу дозволило деталізувати процес управління ІК: виокремлено та обґрунтовано процеси інноваційного розвитку та оптимізації ІК через процеси його формування та використання. Отже у роботі застосовується процесно-функціональний підхід до управління ІК виробничого підприємства.

Управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу – це сукупність дій та заходів, що забезпечують появу інновацій в процесах(і) та/або результатах(і) формування та/або використання ІК через придбання, створення або удосконалення його елементів, сприяючи інноваційному розвитку виробничого підприємства з метою зміцнення конкурентних переваг.

Досліджено сутність та встановлена залежність процесів – супутників процесу управління інтелектуальним капіталом як фактором інноваційного розвитку виробничого підприємства: відтворення та оновлення інтелектуального капіталу. Процесно-функціональний підхід передбачає власне тлумачення цих категорій через призму інноваційного розвитку ІК та розкриває їх співвідношення, рис. 1. Найбільш широким поняттям є оновлення інтелектуального капіталу, яке передбачає будь-які якісні та кількісні зміни інтелектуального капіталу (збільшення або зменшення як вартості так й кількості елементів ІК). Оновлення інтелектуального капіталу відбувається за рахунок інноваційного розвитку та оптимізації ІК через процеси формування та використання його елементів. Відтворення ІК здійснюється за рахунок інноваційного розвитку елементів ІК та тієї їх частини, що віднесена до оптимізації, яка забезпечує лише приріст прибутку підприємства, вартості та кількості елементів інтелектуального капіталу. Основним результатом відтворення ІК є збільшення його вартості та/або кількості елементів (об'єктів інтелектуальної власності).

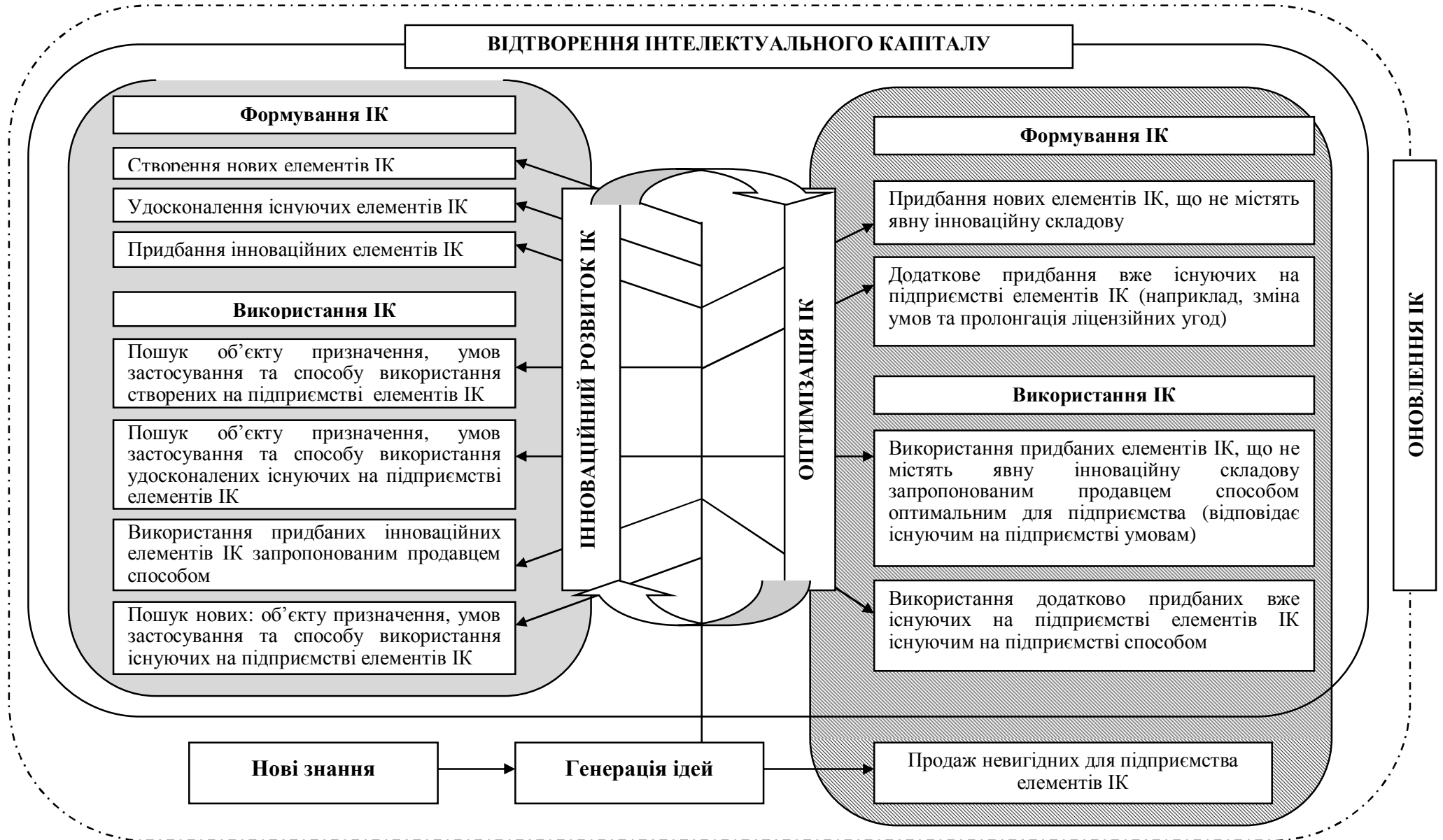

Рисунок 1 – Процесні блоки управління інтелектуальним капіталом підприємства

Отже, інноваційний розвиток та оптимізація ІК є підпроцесами процесів відтворення та оновлення інтелектуального капіталу. Крім того, доведено, що оптимізаційна функція управління ІК є поштовхом безперервного пошуку підприємством актуальної та достовірної інформації для накопичення нових знань, які формують основу генерації ідей необхідних для запуску процесів оптимізації та інноваційного розвитку ІК, що забезпечує виробничому підприємству циклічність та безперервність інноваційної діяльності через реалізацію інноваційних ідей як в самих процесах формування та використання інтелектуального капіталу, так й в їх результатах.

Єдиної класифікації джерел інноваційних ідей сьогодні не існує. За результатами дослідження виокремлено 15 класифікаційних ознак, які віддзеркалюють сучасні тенденції економіки знань, зокрема через нетрадиційність джерел інноваційних ідей. Виокремлено джерела, які: є найбільш корисними для інноваційної діяльності виробничого підприємства; з'явилися в результаті глобалізаційних процесів; ґрунтуються на сучасних інформаційних технологіях та містять креативну складову від початку появи та протягом процесу функціонування джерела, рис. 2.

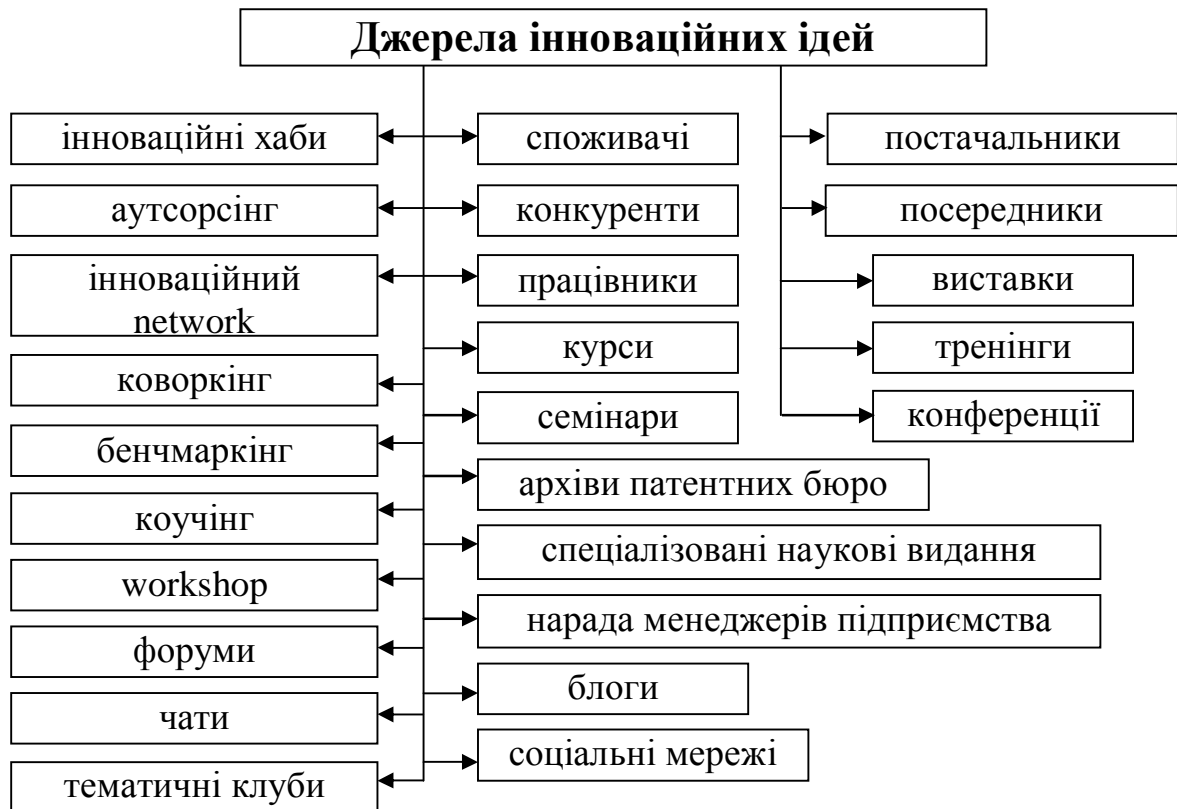

Рисунок 2 – Ефективні традиційні та нетрадиційні джерела інноваційних ідей

Однак залучення нетрадиційних джерел інноваційних ідей викликає з боку виробничого підприємства певні труднощі, які пов'язані з: неможливістю ідентифікації інноваційності джерела ідей; несприйняттям умов функціонування та організаційних форм джерел; недовірою до результатів діяльності джерела; відсутністю зрозумілого механізму взаємодії підприємства

та джерела. У зв'язку з цим у підприємства виникає необхідність постановки організаційних завдань стосовно: пошуку авторитетного джерела інноваційних ідей; визначення сприятливих умов та способів взаємодії; вибору дієвих інструментів формування нових знань. Комплексне вирішення поставлених завдань є основою інноваційного розвитку інтелектуального капіталу виробничого підприємства через ефективне управління ідеями.

Таким чином, *управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу включає такі основні блоки*: управління ідеями підприємства, процесами формування та використання ІК. Стартує з моменту пошуку джерела інноваційної ідеї та завершується появою інновації в варіації процес-результат формування та/або використання ІК через придбання, створення або удосконалення елементів ІК.

Відтак, *робоча гіпотеза дослідження* така: в умовах економіки знань конкурентні переваги виробничого підприємства має забезпечувати ефективне процесно-функціональне управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу, що спрямовує організаційне забезпечення на формування нових знань, як результату взаємовигідної співпраці виробничого підприємства з партнерами, що мають інноваційний потенціал.

У другому розділі – «Специфіка формування та використання інтелектуального капіталу виробничих підприємств. Моделі та методи управління інтелектуальним капіталом підприємства» – виконано: ретроспективний аналіз стану та розвитку інноваційної діяльності вітчизняних та зарубіжних виробничих підприємств як результату оновлення їх інтелектуального капіталу; дослідження моделей та методів управління інтелектуальним капіталом підприємства, порівняння та оцінку застосовності їх для виробничого підприємства; дослідження активності залучення виробничими підприємствами зовнішніх та внутрішніх джерел інноваційних ідей, можливостей та потреб застосування нетрадиційних джерел інноваційних ідей.

Отримані результати статистичного аналізу стану та розвитку інноваційної діяльності вітчизняних виробничих підприємств, як результату оновлення їх інтелектуального капіталу через процеси його формування та використання, констатують падіння якості інноваційної діяльності:

- відбувається значне зниження кількості промислових підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність, зокрема виробничих підприємств, що створювали власні інновації, впроваджували та використовували інновації інших підприємств;

- суттєво знизилася інвестиційна роль держави, іноземних та вітчизняних інвесторів в інноваційному розвитку українських промислових підприємств, фінансове забезпечення останніх підтримується власними коштами, вкладення яких в інноваційну діяльність в 2015 р. збільшилося у порівнянні з 2011 р. майже в два рази. Це свідчить про те, що незважаючи на відсутність зовнішньої фінансової підтримки підприємства зацікавлені здійснювати інноваційну діяльність та мають розраховувати виключно на власні фінансові ресурси;

- лише невелика кількість промислових підприємств України створює та

поширює власні інновації внаслідок неспроможності або небажання створювати їх. Перше пояснюється відсутністю відповідної науково-технічної бази, фінансових ресурсів, компетентних працівників, а друге обумовлюється довгою тривалістю цього процесу та великим обсягом фінансування;

– позитивна динаміка спостерігається у кількості надходження заявок та видачі патентів на промислові зразки, в той же час зменшилося число надходження заявок на винаходи та корисні моделі. Загальна кількість придбаних та переданих нових технологій (технічних досягнень) збільшилась майже втричі. Водночас, аналіз даних реєстрацій договорів стосовно розпорядження майновими правами свідчить, що питома вага договорів з реєстрації знаків для товарів та послуг приблизно втричі перевищує реєстрації договорів, об'єктом яких є винаходи, корисні моделі і промислові зразки;

– негативні тенденції інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, у тому числі виробничих, мають прояв у падінні значимості інновацій для підприємств як результату їх творчої та наукової діяльності, згортанні науково-технічної бази промислових підприємств внаслідок зменшення обсягу прикладних НДР.

Порівняльний аналіз інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та підприємств ближнього зарубіжжя (Республік Білорусь та Казахстан), табл.1 дозволив дійти висновку, що взагалі розглянуті тенденції у розрізі напрямків аналізу стану та розвитку інноваційної діяльності подібні, але головною відмінністю сучасної інноваційної діяльності вітчизняних виробничих підприємств є домінування орієнтації на впровадження і використання запозичених інновацій переважно зарубіжних, а не створення власних, що є вкрай негативною тенденцією для інноваційного розвитку, як промислових підприємств України, так і галузі в цілому. У зв'язку з цим виникає необхідність стимулювання підприємства у напрямку створення власних інновацій, зокрема за рахунок пошуку та залучення авторитетних джерел інноваційних ідей в процесі управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу.

За результатами дослідження 34-х моделей управління інтелектуальним капіталом, серед яких поширені та маловідомі, які представлені безпосередньо як моделі так й як системи, механізми, концепції, методичні підходи та методики, з'ясовано, що при їх розробці використовувалися та розглядалися різні підходи та підпроцеси. Найчастіше в досліджуваних моделях науковцями виокремлено певні підпроцеси управління інтелектуальним капіталом: розвиток, формування та оцінювання. Взагалі управління інтелектуальним капіталом розглядається через структурний, системний та процесний підходи.

Управління інтелектуальним капіталом представлено у вигляді різноманітних моделей: системних, де управління розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів; процесних, що об'єднані за етапами або контурами управління; математичних та графоаналітичних за допомогою математичного моделювання та з використанням методів регресійного аналізу; оцінювання інтелектуального капіталу, що поєднують кількісні та якісні методи оцінювання.

Системи управління інтелектуальним капіталом підприємства, представлені як синтез елементів: суб'єктів, об'єктів та інструментарію (принципів, функцій), де об'єктами виступають три складові інтелектуального капіталу: людський, структурний та ринковий капітали.

Таблиця 1 – Показники інноваційного розвитку промислових підприємств

Напрями аналізу	Тенденції інноваційної діяльності (ІД) промислових підприємств		
	Республіка Казахстан	Республіка Білорусь	Україна
ПІДПРИЄМСТВА, ЩО ЗАЙМАЛИСЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ			
<i>Кількість підприємств, що займалися ІД, (2015 р. до 2011 р.):</i>			
а) промислові підприємства;	↑в 4,2 рази	↓на 29,5%	↓ в 2 рази
б) переробні підприємства.	↑в 2,2 рази	↓на 23,9%	↓ в 2 рази
<i>Частка підприємств, що займалися ІД у загальній кількості (% за 2011 р. та 2015 р.):</i>			
а) промислові підприємства;	↑5,4 / 8,1	↓22,7 / 19,6	↑16,2 / 17,3
б) переробні підприємства.	↑6,3 / 14,8	*	↑17,1 / 19,5
ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ			
<i>Кількість виданих охоронних документів (2015 р. до 2011 р.) на:</i>			
- винаходи;	↓на 20,3%	↓на 38,8%	↓на 25,8%
- корисні моделі;	↑на 35%	*	↓на 20,8%
- промислові знаки;	↑на 4,4%	*	↑у 1,9 рази
- знаки для товарів і послуг.	↑в 4 рази	*	↓на 9,1%
<i>Частки виданих охоронних документів за структурою (% за 2011 р. та 2015 р.):</i>			
- винаходи;	↓39,8 / 12,7	*	↓10,7 / 8,8
- корисні моделі;	↓2,6 / 1,4	*	↓27,1 / 23,8
- промислові знаки;	↓5,7 / 2,4	*	↑3,5 / 7,4
- знаки для товарів і послуг.	↑51,9 / 83,5	*	↑58,7 / 60
<i>Частки виданих охоронних документів на ім'я національних заявників (% за 2011 р. та 2015 р.) на:</i>			
- винаходи;	↑85,2 / 88,7	↓92,6 / 89,0	↑46,8 / 50,3
- корисні моделі;	↑51,2 / 61,4	*	↑98,2 / 98,6
- промислові знаки;	↓52,6 / 33,3	*	↓82,1 / 77,6
- знаки для товарів і послуг.	↓37,2 / 20,7	*	↓56,4 / 45,2
Частка виданих охоронних документів на знаки для товарів і послуг за Мадридською системою (% за 2011 р. / 2015 р.)	- / 60,3	*	↑26,4 / 41,3

* дані відсутні

Встановлено, що побудова досліджених механізмів ґрунтується на системному та процесному підході, охоплюючи лише окремі аспекти управління інтелектуальним капіталом підприємства: організаційно-економічне забезпечення, розвиток, оцінювання. Механізм управління розвитком інтелектуального капіталу представлений конструктивною моделлю, основу якої становить система математичних моделей. Оцінювання ефективності механізмів управління етапами формування ІК розглядається як циклічний процес логічно-послідовних оцінок певних елементів.

Методичні підходи до управління інтелектуальним капіталом підприємства найчастіше представляють процедуру та інструменти оцінювання ефективності управління інтелектуальним капіталом та його вартості.

Порівняння досліджуваних моделей управління ІК підприємства та оцінка їх застосовності для виробничого підприємства дозволили дійти позитивного висновку щодо можливості їх використання, але в якості окремих фрагментів, що не забезпечує комплексність управління інтелектуальним капіталом з авторської позиції процесно-функціонального підходу, де управлінню ідеями відводиться першорядна роль.

Дослідженням особливостей організаційних форм та функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей встановлено, що найбільш ємними організаційними формами, які поєднують максимальну кількість нетрадиційних джерел за зростанням є, відповідно, коворкінги та хаби. За результатами порівняльного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду поширення нетрадиційних джерел інноваційних ідей з'ясовано, що в Україні налічується найбільша кількість хабів та коворкінгів (табл. 2).

Таблиця 2 – Кількість деяких нетрадиційних джерел інноваційних ідей

Місце розташування	Хаби		Коворкінги	
	Універсальні	Спеціалізовані	Класичні	Спеціалізовані функціональні простори
1. Україна, у т.ч.:	16	14	25	4
– Київ;	7	7	-	-
– Вінниця;	-	1	-	-
– Дніпро;	1	1	2	-
– Запоріжжя;	1	-	-	-
– Львів;	1	3	1	1
– Одеса;	2	1	1	-
– Харків;	2	-	1	-
– Черкаси;	1	-	-	-
– Чернівці;	1	-	-	-
– Чернігів;	-	1	1	-
– Тернопіль;	-	-	1	1
– Житомир.	-	-	1	-
2. Республіка Казахстан	2	-	4	-
3. Республіка Білорусь	1	-	5	1

Зазначене визначило необхідність побудови авторської моделі управління ІК виробничого підприємства з урахуванням отриманого у процесі дослідження знання за допомогою найбільш придатних для цього підходів та методів.

У підсумку можна стверджувати, що *робоча гіпотеза дисертації* має вагомні аргументи на підтримку.

У третьому розділі – «Організаційний базис та інструментальне забезпечення процесу управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства» – запропоновано: процесно-функціональний підхід до управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства та відповідну концептуальну модель; рекомендації щодо використання інноваційних хабів вищих навчальних закладів в якості організаційної платформи формування нових знань задля інноваційного розвитку інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині

управління ідеями; *інструментарій* управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства.

Процесно-функціональний підхід сформовано на підставі дослідження управління інтелектуальним капіталом з позиції його змісту та функцій (процесу управління інтелектуальним капіталом та інтелектуального капіталу як об'єкту управління), що дозволило виокремити підпроцеси формування та використання інтелектуального капіталу, поєднати оптимізаційну та інноваційну функції.

На базі процесно-функціонального підходу розроблено концептуальну модель управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства. *Концептуальна модель процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства* представляє взаємозалежність процесів оптимізації та інноваційного розвитку інтелектуального капіталу через процес управління ідеями, рис. 3. Процес управління ідеями, на відміну від інших підходів, охоплює блок «джерела інноваційних ідей», який містить пошук, оцінку, вибір джерела та інструментів набуття нових знань.

Концептуальна модель висвітлює зв'язок та важливість управління інноваційними ідеями виробничого підприємства з моменту вибору їх джерела та закінчуючи передачею перспективних ідей до реалізації для інноваційного розвитку виробничого підприємства завдяки взаємному впливу оптимізації та інноваційного розвитку інтелектуального капіталу через процеси його формування та використання. Для реалізації моделі пропонується:

- *організаційне забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства* в частині управління ідеями через створення та залучення організаційної платформи – інноваційного хабу ВНЗ в якості нетрадиційного джерела інноваційних ідей, який організаційною формою (рис. 4), базою розташування, умовами, видами діяльності та учасниками відповідає вимогам виробничого підприємства щодо авторитетності на основі взаємовигідних результатів співпраці;

- *інструментальне забезпечення управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства*, яке відрізняється тим, що виділяє інструменти для управління ідеями в частині: генерації інноваційних ідей та рішень за рівнями роботи (індивідуальні, групові та активізації творчого пошуку); управлінської оцінки перспективності інноваційних ідей, через співвідношення корисності ідей для підприємства та зусиль для її реалізації.

Вибір ВНЗ в якості організаційної платформи інноваційного хабу обумовлений, перш за все, репутацією ВНЗ як джерела:

- фундаментальних та прикладних наукових знань, які передаються досвідченими викладачами-науковцями;
- креативних ідей молоді (студентів, аспірантів);
- міжнародного досвіду в сфері науки та освіти (на базі міжнародного партнерства).

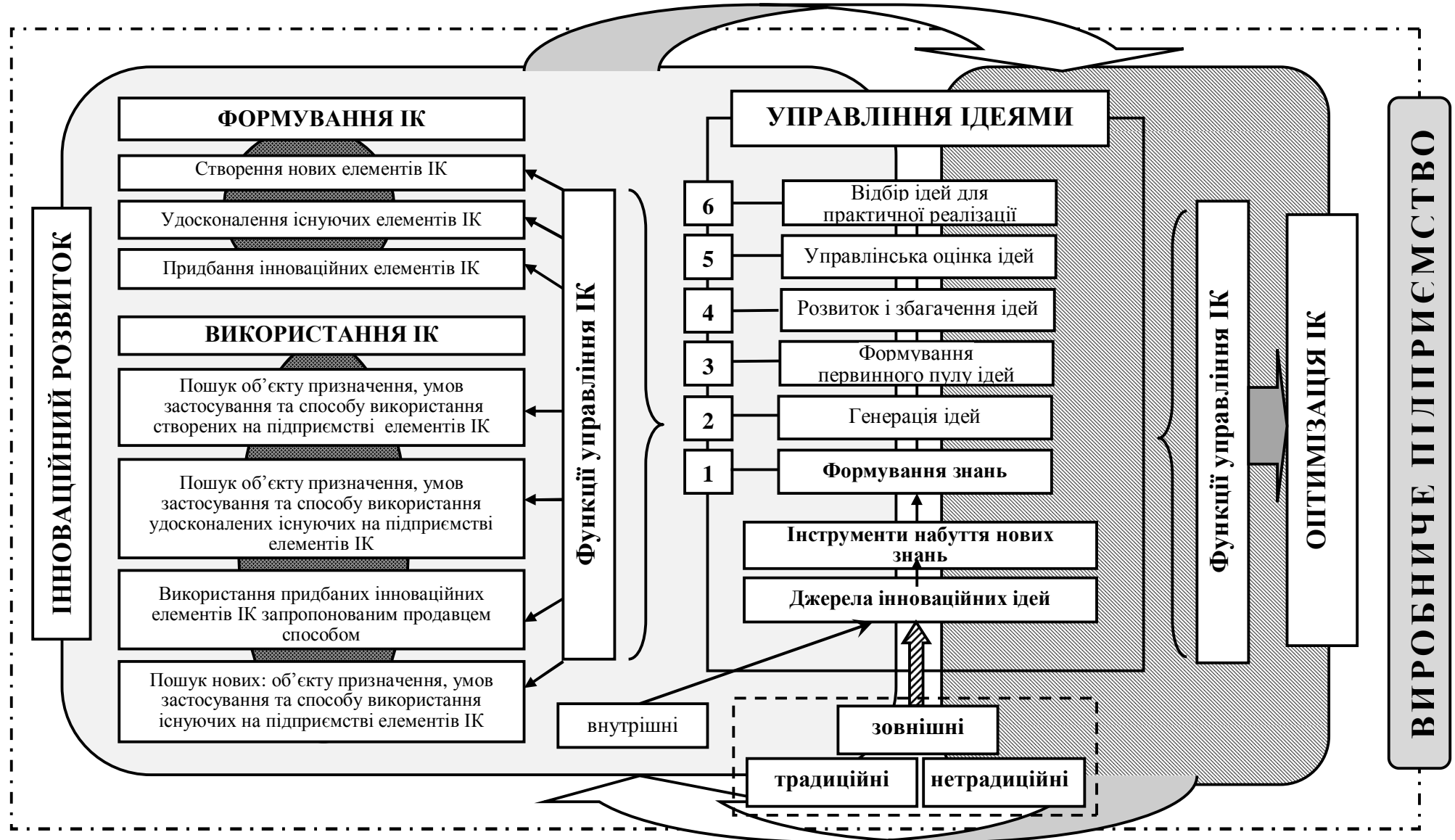

Рисунок 3 – Концептуальна модель процесно-функціонального управління інноваційним розвитком ІК виробничого підприємства

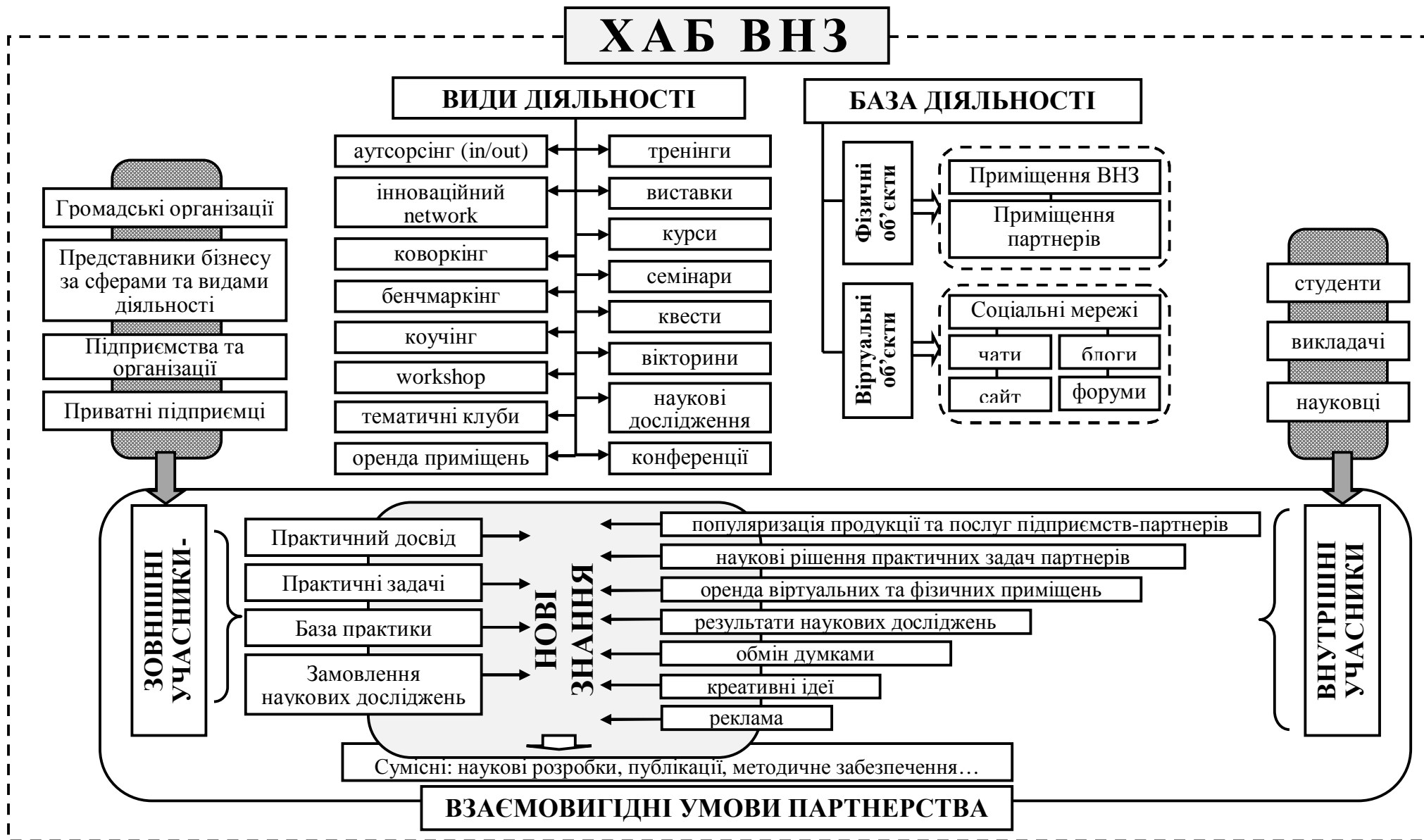

Рисунок 4 – Організаційна платформа нетрадиційних джерел інноваційних ідей – хаб ВНЗ

Згідно результатів аналізу, сьогодні в Україні на базі ВНЗ існує лише один хаб, якій здійснює діяльність в ІТ-сфері, вузька спеціалізація якого не задовольняє усі вимоги виробничого підприємства у напрямку інноваційного розвитку інтелектуального капіталу, тому виникла потреба у формуванні багатопрофільного інноваційного хабу.

Організаційна платформа – інноваційний хаб ВНЗ відповідає вимозі багатопрофільності, об'єднуючи взаємні інтереси учасників: науковців, викладачів, студентів, громадських організацій, представників бізнесу (підприємства та організації, приватні підприємці). Основою партнерства, перш за все, є взаємовигідний обмін різноманітною інформацією з метою формування нових знань, які становитимуть основу генерації інноваційних ідей як для виробничого підприємства, так й для інших учасників.

В якості інструментів управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства побудовано матрицю інструментів управління генерацією знань, яка враховує відтворювальний процес знань в рамках циклічної зміни форми знань через їх генерацію на різних рівнях організації виробничого підприємства. На першому етапі генерація товариського знання відбувається шляхом соціалізації, потім на наступних етапах відбувається створення знання шляхом: екстерналізації – колективними роздумами з метою висловити своє неформалізоване знання і створити формалізоване і концептуальне; комбінації – створення системного знання, структурованого за рахунок побудови взаємозв'язків між щойно створеним знанням; інтернаціоналізації – створення операційного, неформалізованого знання в формі загальної інтелектуальної моделі. Запропоновано *методи активізації творчого пошуку та генерації ідей за рівнями групової та індивідуальної роботи.*

Застосовано двовимірний підхід до оцінки ідей, що передбачає застосування двох параметрів: корисність ідей для підприємства і зусилля для її реалізації. Ці критерії можуть бути застосовані для ідей будь-якого змісту незалежно від їх специфічних особливостей. Оцінка ідей за таким підходом дозволяє відокремити саму ідею від її автора, що має значення в ситуації, коли оцінювання ідей ангажовано ієрархічним статусом співробітника. В якості інструментів оцінки запропоновано: матриця співвідношення «корисність-зусилля», алгоритм розрахунку інтегрального показника «корисності», облікова форма-досьє ідей.

Апробація розробленого організаційного забезпечення та управлінських інструментів управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства та рекомендацій щодо їх цільового застосування довела реальний характер запропонованих методичних розробок, а проведене дослідження підтвердило робочу гіпотезу дисертації.

ВИСНОВКИ

В дисертації наведено *теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання*, яке полягає у розробці і обґрунтуванні сукупності теоретико-методичних положень та рекомендацій щодо організаційного

забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу в частині управління ідеями через взаємовигідне партнерство з інноваційними хабами ВНЗ.

Всі задачі розв'язано, сформульовано такі висновки і рекомендації:

1. Теоретичне дослідження ролі інтелектуального капіталу в умовах економіки знань як фактору інноваційного розвитку виробничого підприємства дозволило обґрунтувати його значимість як об'єкту управління в межах інноваційної діяльності та визначити семантичне коло дефініції, де до відомих термінів додані поняття *«інноваційний розвиток інтелектуального капіталу», «управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства»*.

2. Узагальнення наукового базису управління інтелектуальним капіталом підприємства в контексті його інноваційного розвитку дозволило обґрунтувати застосування *процесно-функціонального підходу*, що характеризує змістовність процесу управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства через співвідношення процесів відтворення, оптимізації, оновлення та інноваційного розвитку інтелектуального капіталу.

3. Теоретично обґрунтовано *виокремлення джерел інноваційних ідей*, які є найбільш придатними для виробничого підприємства, що підтверджені науковими публікаціями та практичним досвідом виробничих підприємств, та/або з'явилися в процесі становлення економіки знань, ґрунтуються на сучасних технологіях та містять креативну складову від початку появи та протягом процесу функціонування джерела, що має суттєве значення для інноваційного розвитку ІК виробничого підприємства.

4. Дослідженням стану та розвитку інноваційної діяльності вітчизняних та зарубіжних виробничих підприємств *встановлені тенденції*, які визначають сучасну змістовну характеристику інноваційного розвитку інтелектуального капіталу вітчизняних промислових підприємств через процеси його формування та використання, а також організаційну основу та механізми функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей.

5. Дослідження та типологізація моделей управління інтелектуальним капіталом підприємства через *оцінку їх придатності для виробничого підприємства* дозволило обґрунтувати необхідність побудови авторської *концептуальної процесно-функціональної моделі управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу*, що містить процес управління ідеями починаючи з пошуку їх джерела.

6. На базі процесно-функціонального підходу *розроблено концептуальну модель управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства*. Концептуальна модель висвітлює зв'язок та важливість управління інноваційними ідеями виробничого підприємства з моменту вибору їх джерела та закінчуючи передачею перспективних ідей до реалізації для інноваційного розвитку виробничого підприємства завдяки взаємному впливу оптимізації та інноваційного розвитку інтелектуального капіталу через процеси його формування та використання.

7. Розроблено рекомендації щодо *інструментального забезпечення управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства*, яке відрізняється тим, що виділяє інструменти для управління ідеями в частині: генерації інноваційних ідей та рішень за рівнями роботи (індивідуальні, групові та активізації творчого пошуку); управлінської оцінки перспективності інноваційних ідей, через співвідношення корисності ідеї для підприємства та зусиль для її реалізації.

8. Розроблено *організаційне забезпечення управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства* в частині управління ідеями через створення та залучення організаційної платформи – інноваційного хабу ВНЗ в якості джерела інноваційних ідей, який організаційною формою, базою розташування, умовами, видами діяльності та учасниками відповідає вимогам виробничого підприємства щодо авторитетності на основі взаємовигідних результатів співпраці.

Обґрунтований теоретичний базис і розроблені на його основі методичні положення і рекомендації щодо організаційного забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу в частині управління ідеями через взаємовигідне партнерство з хабами ВНЗ, удосконалюють процес управління інноваційним розвитком ІК, підвищують його результативність, активізують пошук інноваційних ідей, створюючи умови для інноваційного розвитку підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Розвиток економіки України, під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів: [моногр.] / [О.Б. Коломіна, К.В. Ковтуненко, М.С. Пашкевич, Ж.К. Нестеренко, Н.В. Дацій та ін.]. – Д.: НГУ, 2015. – 455 с. (26,4 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто особливості методів оцінки інтелектуального капіталу в розділі 2 «Методи оцінки інтелектуального капіталу підприємства» – 1,0 д.а.).

2. Економічна криза: фактори, моделі та механізми подолання: [моногр.] / [О.Б. Коломіна, К.В. Ковтуненко, С.А. Ткаченко, М.С. Пашкевич, Г.С. Пінчук та ін.]. – Д.: НГУ, 2015. – 179 с. (12,0 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто особливості управління інтелектуальним капіталом у розділі 2 «Управління інтелектуальним капіталом на підприємстві» – 1,0 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Коломіна О.Б. Міжнародний поділ праці, його форми та тенденції

розвитку на сучасному рівні / О.Б. Коломіна // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 5/2 – С. 29-33. (0,3 д.а.). Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних *Index Copernicus* (Польща).

4. Коломіна О.Б. Основні форми та функції інтелектуального капіталу підприємства / О.Б. Коломіна, К.В. Ковтуненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 1. – С. 20-22. (0,32 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто особливості функцій інтелектуального капіталу – 0,1 д.а.). Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних *Index Copernicus* (Польща).

5. Коломіна О.Б. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом / О.Б. Коломіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 5. – С. 56-60. (0,31 д.а.).

6. Коломіна О.Б. Підходи до визначення інтелектуального капіталу і його сутність / О.Б. Коломіна // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 206-211]. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/616-2>. – Доступно на 05.05.2017. – Назва з екрана. (0,31 д.а.). Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); *Index Copernicus* (Польща); *Ulrich's Periodicals Directory* (США), *EBSCO Publishing* (США); *Google Scholar* (США).

7. Коломіна О.Б. Роль інтелектуального капіталу в розвитку економіки України / О.Б. Коломіна // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2014. – № 3. – С. 42-48. (0,31 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

8. Kolomina O.B. Key issues and analysis of the attraction of foreign investments into ukrainian economy / O.B. Kolomina // East West. – 2015. – P. 145-149]. (0,32 д.а.). Vienna, Austria.

2. Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

Матеріали наукових конференцій

9. Kolomina O.B. Approaches of the definition of intellectual capital and its essence : Materialy XI Miedzynarodowej naukowii-praktyczney konferencji [«Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2015»], (Przemysl, 07-15 lutego 2015) / O.B. Kolomina. – Przemysl: Ekonomiczne nauki, 2015. – Vol. 3. – P. 60-62. (0,17 д.а.).

10. Коломіна О.Б. Основні форми інтелектуального капіталу підприємства : Матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. [«Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів»], (м. Чернівці, 26-27 листопада 2015р.) / О.Б. Коломіна, К.В. Ковтуненко. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. – С. 68-69. (0,16 д.а.).

11. Коломіна О.Б. Фактори формування і розвитку інтелектуального

капіталу сучасного підприємства : Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. [«Формування інноваційних економічних систем: фінансове забезпечення, комерціалізація інтелектуальної власності, кооперація науки і бізнесу»], (м. Дніпропетровськ, 15-17 квітня 2015р.) / О.Б. Коломіна. – Дніпропетровськ: НГУ, 2015. – С. 60-63. (0,17 д.а.).

12. Коломіна О.Б. Моніторинг та діагностика інтелектуального капіталу як складова управління на підприємствах : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка: реалії часу і перспективи»] (м. Одеса, 28-29 вересня 2015р.) / О.Б. Коломіна. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т. 1. – С. 210-212. (0,18 д.а.).

13. Коломіна О.Б. Основні проблеми та аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку України : Materials of the XI International scientific and practical conference on Economic science [«Science and civilization»], (Sheffield, 30 January – 07 February 2015) / О.Б. Коломіна. – Sheffield: Science and education, 2015. – С. 81-83. (0,18 д.а.).

14. Коломіна О.Б. Проблеми та шляхи розвитку вітчизняних малих промислових підприємств : Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (м. Одеса, 20-23 травня 2014 р.) / О.Б. Коломіна. – Одеса: ОНПУ, 2014. – С. 136-137. (0,15 д.а.).

15. Коломіна О.Б. Сучасні проблеми бухгалтерського обліку нематеріальних активів : Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (м. Одеса, 21-25 травня 2013 р.) / Л.О. Волощук, Х.А. Осипчук, О.Б. Коломіна. – Одеса: ОНПУ, 2013. – С. 28-29. (0,30 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто проблемні облікові аспекти нематеріальних активів – 0,1 д.а.).

16. Херсонська О.Б. Особливості обліку витрат на НДР ВНЗ : Матеріали VI Всеукр. Наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (м. Одеса, 15-25 травня 2012 р.) / М.С. Яценко, О.Б. Херсонська. – Одеса: ОНПУ, 2012. – С. 195-197. (0,20 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто облік витрат на НДР ВНЗ – 0,1 д.а.).

17. Херсонська О.Б. Науковий гурток як форма НДРС в рамках навчального процесу ОНПУ : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті»], (м. Одеса, 17-19 травня 2012 р.) / О.Б. Херсонська. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2012. – С. 131-132. (0,15 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Коломіна Ольга Борисівна. Організаційні засади управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами

економічної діяльності). – Одеський національний політехнічний університет, Одеса, 2017.

Досліджено сутність та визначено протиріччя тлумачення основних понять, пов'язаних з дослідженням процесу управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства. Визначені особливості, змістовність та основні функції процесу управління інтелектуальним капіталом в контексті інноваційного розвитку виробничого підприємства. Представлена змістовна характеристика та класифіковано джерела інноваційних ідей, встановлено їх місце та роль у процесі управління інтелектуальним капіталом виробничого підприємства. Досліджено через інноваційну діяльність вітчизняний та зарубіжний досвід: результатів формування та використання інтелектуального капіталу виробничих підприємств; організаційну основу та механізми функціонування нетрадиційних джерел інноваційних ідей. Виконано порівняльний аналіз існуючих в теорії та практиці управління інтелектуальним капіталом моделей та інструментів та здійснена оцінка їх придатності для українських виробничих підприємств.

Сформовано теоретичне підґрунтя процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства та розроблена його концептуальна модель. Розроблені рекомендації щодо інструментального забезпечення процесно-функціонального управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями. Обґрунтовано використання хабів вищих навчальних закладів в якості організаційної платформи процесу управління інноваційним розвитком інтелектуального капіталу виробничого підприємства в частині управління ідеями на етапі формування нових знань.

Ключові слова: виробничі підприємства, інноваційний розвиток, інтелектуальний капітал, організаційні інструменти, процесно-функціональний підхід, концептуальна модель, інноваційний хаб ВНЗ, джерела інноваційних ідей, управління ідеями.

АННОТАЦІЯ

Коломина Ольга Борисовна. Организационные основы управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный политехнический университет, Одесса, 2017.

В диссертации исследован теоретический базис управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия: понятийный аппарат, структура, функции и подходы к определению; раскрыта роль интеллектуального капитала в обеспечении инновационного развития предприятия в условиях экономики знаний; обоснована важность управления инновационным развитием интеллектуального капитала производственного

предприятия в части управления инновационными идеями; определены источники инновационных идей и представлена их классификация.

Расширен понятийно-категориальный аппарат теории управления интеллектуальным капиталом предприятия за счет совершенствования понятий «инновационное развитие интеллектуального капитала», «управление инновационным развитием интеллектуального капитала производственного предприятия».

Обоснована необходимость применения процессно-функционального подхода, который раскрывает содержательность процесса управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия через воспроизводство, оптимизацию, обновление и инновационное развитие интеллектуального капитала.

Классифицированы источники инновационных идей необходимые для инновационного развития интеллектуального капитала производственного предприятия, подчеркивая признак нетрадиционности и наличие креативной составляющей с момента создания и во время функционирования источника.

Выполнен ретроспективный анализ состояния и развития инновационной деятельности отечественных и зарубежных производственных предприятий, как результата обновления их интеллектуального капитала. Исследованы модели и методы управления интеллектуальным капиталом предприятия, проведено сравнение и оценка их применимости для производственного предприятия. Исследована активность привлечения производственными предприятиями внешних и внутренних источников инновационных идей, возможности и потребности применения нетрадиционных источников инновационных идей.

Обоснована содержательная характеристика инновационной деятельности производственных предприятий, которая освещает, кроме известных результатов формирования и использования интеллектуального капитала производственных предприятий, также организационную основу и механизмы функционирования нетрадиционных источников инновационных идей. Исследованы и типологизированы модели управления интеллектуальным капиталом предприятия, которые отличаются наличием оценки их пригодности для производственного предприятия.

Предложен процессно-функциональный подход к управлению инновационным развитием интеллектуального капитала производственного предприятия и разработана соответствующая концептуальная модель, представлены рекомендации по использованию инновационных хабов высших учебных заведений в качестве организационной платформы формирования новых знаний для инновационного развития интеллектуального капитала производственного предприятия в части управления идеями. Сформирован управленческий инструментарий управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия.

Разработана концептуальная модель процессно-функционального управления инновационным развитием интеллектуального капитала производственного предприятия, которая сочетает управление: отдельными

подпроцессами процессов формирования и использования интеллектуального капитала, через появление инновационных идей благодаря его оптимизации, которые обеспечивают инновационное развитие интеллектуального капитала; инновационными идеями производственного предприятия с момента выбора их источника и заканчивая передачей перспективных идей к реализации;

Предложен инструментарий управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия, который отличается тем, что выделяет инструменты для управления процессом генерации инновационных идей, способствуя инновационному развитию производственного предприятия.

Научно обосновано организационное обеспечение управления интеллектуальным капиталом производственного предприятия, отличием которого являются рекомендации по использованию хабов высших учебных заведений в качестве нетрадиционного источника инновационных идей и организационной платформы формирования новых знаний для инновационного развития интеллектуального капитала производственного предприятия в части управления идеями.

Ключевые слова: производственные предприятия, инновационное развитие, интеллектуальный капитал, организационные инструменты, процессно-функциональный подход, концептуальная модель, инновационный хаб ВУЗов, источники инновационных идей, управление идеями.

SUMMARY

Colomina Olga Borysivna. Organizational bases of management of intellectual capital of industrial enterprise. – Manuscript.

The thesis for a scientific degree of candidate of Economic Sciences on the speciality 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (According to the Types of Economic Activities). – Odessa National Polytechnic University, Odessa, 2017.

The essence and defines the contradictions of interpretation of the basic concepts related to the study of the process of intellectual capital management of manufacturing enterprise. The features, content and the main functions of the process of intellectual capital management in the context of innovative development of industrial enterprises. Submitted content characteristics and classified the sources of innovative ideas, their place and role in the management of intellectual capital of industrial enterprise.

Investigated through the innovative activities of domestic and foreign experience: results of formation and use of intellectual capital of industrial enterprises; institutional framework and mechanisms of functioning of non-traditional sources of innovative ideas. A comparative analysis of the existing in the theory of intellectual capital management and practice models and tools for management of intellectual capital of the enterprise and assess their suitability to the Ukrainian industrial enterprises. Formed the theoretical base of process-functional management of innovative development of intellectual capital of industrial enterprise and

developed its conceptual model.

Developed recommendations for tool support for process-functional management of innovative development of intellectual capital of industrial enterprises in terms of management ideas. It justifies the use of hubs institutions of higher education as an organizational platform for the process of management of innovative development of intellectual capital of industrial enterprises in terms of management ideas at the stage of formation of new knowledge.

Keywords: industrial enterprise, innovative development, intellectual capital, organizational tools, process-functional approach, the conceptual model, the innovation hub of the Universities, sources of innovative ideas, management ideas.